

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek školskej inšpekcie

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa

o stave a úrovni pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v základnej škole v školskom roku 2017/2018 v SR

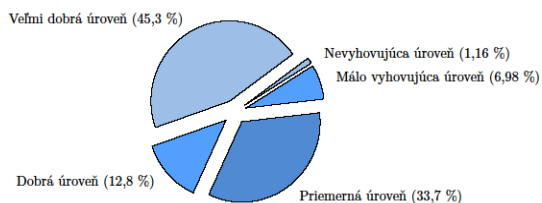
Komplexné inšpekcie s cieľom zistiť stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu, podmienok výchovy a vzdelávania sa vykonali v **86** základných školách (ďalej ZŠ), čo tvorilo **4,12 %** z celkového počtu **2 089** ZŠ v SR. Z kontrolovaných subjektov bolo **74** štátnych, **6** cirkevných a **6** súkromných. Sídlo v meste malo **31** a sídlo na vidieku **55** škôl. Vyučovaci jazyk slovenský malo **76** a vyučovaci jazyk maďarský **7** škôl, v **1** bol vyučovaci jazyk slovenský/maďarský, v **1** slovenský/ukrajinský a v **1** slovenský/anglický. Zriadené ročníky iba na prvom stupni malo **23** subjektov a plnoorganizovaných škôl bolo **63**. V kontrolovaných subjektoch zriadili celkovo **1 034** tried, v ktorých evidovali **18 647** žiakov, z nich **3 020** žiakov z marginalizovaných rómskych komunit (ďalej MRK). So špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej ŠVVP) evidovali **3 575** žiakov, zdravotné znevýhodnenie (ďalej ZZ) malo diagnostikované **1 538** žiakov, športovo alebo všeobecné intelektové nadanie **155**. ŠVVP vyplývajúce z vývinu v málo podnetnom sociálnom prostredí malo **1 886** žiakov.

Hodnotenie stavu a úrovne kontrolovaných oblastí sa realizovalo priamym pozorovaním vyučovacieho procesu, uskutočňovaním rozhovorov s vedúcimi pedagogickými zamestnancami, s vyučujúcimi, so žiakmi, analýzou pedagogickej a ďalšej dokumentácie súvisiacej s riadením školy a s organizáciou výchovy a vzdelávania. Súčasne boli posudzované personálna oblasť, materiálno-technické vybavenie a priestorové kapacity subjektov, zaistenie bezpečnosti školského prostredia. Primárne údaje sa získavali zadaním dotazníka riaditeľovi školy, pedagogickým zamestnancom, žiakom a členom žiackych školských rád.

Školské vzdelávacie programy a inovované vzdelávacie programy (ďalej ŠkVP a iŠkVP) boli prevažne vypracované v súlade s ustanoveniami školského zákona. Ich obsahy poskytovali vecne spracované informácie o zabezpečení výchovy a vzdelávania. **V 15% subjektov štruktúra a obsah ŠkVP nezodpovedali stanoveným požiadavkám, vykazovali viaceré nedostatky, ktoré znižovali ich kvalitu.**

V **39** školách vypracovali vzdelávacie programy na **veľmi dobrej úrovni**, v **11** na **dobrej**, v **29** na **priemernej úrovni**. **Málo vyhovujúcu úroveň** mali programy vyhotovené v **6** subjektoch¹ a **nevyhovujúcu** v **1** ZŠ² (graf č. 1).

Graf č. 1 Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia školských vzdelávacích programov

¹ Súkromná spojená škola, Dolná 48/19, Kremnica; ZŠ, Mojmirova 2, Zlaté Moravce; ZŠ s MŠ, Školská ulica 16, Jarok; ZŠ, Podhorany 109; ZŠ s MŠ, Jarabina 258; Cirkevná ZŠ Jána Krstiteľa, Nám. SNP 200/22, Partizánske

² Súkromná ZŠ, Magurská 16, Banská Bystrica

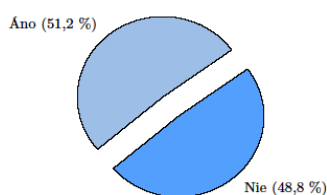
Pozitívne zistenia z kontrolovaných školských vzdelávacích programov

- dodržanie rámcového učebného plánu, využitie disponibilných hodín na jeho modifikáciu (90 % škôl)
- aplikovanie celodennej výchovnej starostlivosti s pozitívnym dopadom na zabezpečenie zmysluplného trávenia voľného času, pomoc slaboprospeievajúcim žiakom pri domácej príprave na vyučovanie (6 subjektov)

Negatívne zistenia z kontrolovaných školských vzdelávacích programov

- formálne vyhotovenie ŠkVP (nerozpracovanie učebných osnov v súlade so vzdelávacími štandardami, nezpracovanie prierezových tém) neumožňovalo v plnom rozsahu a kvalitatne realizovať výchovu a vzdelávanie v súlade s princípmi a cieľmi školského zákona (48,8 % škôl – graf č. 2)
- nereálne stanovenie výchovno-vzdelávacích cieľov školy vo vzťahu k žiakom z MRK (10 % škôl)

Graf č. 2 *Výchova a vzdelávanie sa realizujú podľa príslušných ŠkVP*

Takmer všetky školské programy obsahovali ciele stanovené v školskom zákone modifikované do vlastných špecifických cieľov výchovy a vzdelávania. Nie vždy zohľadňovali priority škôl, aktuálny stav i prognózy vývoja. Cirkevné školy pri stanovovaní cieľov prihliadali na uznávané duchovné hodnoty príslušnej cirkvi, subjekty sídliace na národnostne zmiešanom území špecifiká viacjazyčného regiónu. Subjekty vzdelávajúce vyšší počet žiakov rómskeho etnika prevažne do ŠkVP zakomponovali špecifické požiadavky smerujúce k vytvoreniu vhodného edukačného prostredia rešpektujúceho sociálne, kultúrne a jazykové osobitosti žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (ďalej SZP), z MRK alebo implementovali do ŠkVP prvky inkluzívneho modelu vzdelávania, celodennej výchovnej starostlivosti s pozitívnym dopadom na zabezpečenie zmysluplného trávenia voľného času žiakov (*Škola otvorená všetkým*). Stanovené vzdelávacie ciele boli však často nereálne vzhľadom na aktuálny stav podmienok výchovy a vzdelávania alebo pomerne vysoký počet žiakov, ktorí neabsolvovali predprimárne vzdelávanie a neovládali spisovný jazyk. **V 10 % subjektov nezodpovedali stanovené ciele a ich zameranie reálnym personálnym, priestorovým alebo materiálno-technickým podmienkam.** Súčasťou ŠkVP v 88 % škôl boli **učebné plány** (ďalej UP) vypracované v súlade s rámcovým učebným plánom (ďalej RUP) príslušného štátneho vzdelávacieho programu (ďalej ŠVP). Obsahovali vlastné poznámky s prehľadnou štruktúrou a informáciami o organizácii výchovno-vzdelávacieho procesu. Školy so zriadenými špeciálnymi triedami postupovali v súlade s RUP príslušného ŠVP pre žiakov so ZZ. Disponibilnými hodinami boli na oboch stupňoch vzdelávania posilnené prevažne povinné predmety zaradené do vzdelávacích oblastí *jazyk a komunikácia, matematika a práca s informáciami* a predmet *dejepis*. V 15 % škôl posilnili aj vyučovanie predmetov vzdelávacej oblasti *človek a svet práce* s cieľom podporiť rozvoj základných praktických a manuálnych zručností žiakov. **V 17 % subjektov v primárnom a v nižšom strednom vzdelávaní nerešpektovali poznámky RUP alebo nemali vypracované vlastné poznámky o organizácii výchovno-vzdelávacieho procesu.** Pri zostavení UP sa nie vždy prihliadalo na špecifické požiadavky a potreby žiakov a súčasne na aktuálne personálne, priestorové i materiálno-technické podmienky škôl. Nezohľadňovali sa špecifiká výučby predmetov a nevytvorili primerané podmienky na rozvoj schopností a zručností žiakov

akceptovaním poznámok o delení žiakov na skupiny (anglický, nemecký jazyk, slovenský jazyk a slovenská literatúra, informatika, technika, telesná a športová výchova).

V 21 % škôl neboli **učebné osnovy** (ďalej UO) vyhotovené v súlade s UP školy, neboli rozpracované na jednotlivé ročníky alebo v nich nedodrжали príslušné inovované vzdelávacie štandardy. V ostatných školách boli UO v nereformných ročníkoch primárneho (4. ročník) a nižšieho stredného vzdelávania (8. a 9. ročník) výsledkom rozpracovania vzdelávacieho štandardu, v reformných ročníkoch boli totožné so vzdelávacím štandardom iŠVP. Pri zmene hodinovej dotácie predmetu zostal rozsah UO nezmenený, zvýšená hodinová dotácia sa využívala na opakovanie, prehĺbovanie a upevňovanie učiva. Obsah **prierezových tém** sa stal súčasťou vzdelávacieho obsahu jednotlivých povinných vyučovacích predmetov. Téma *ochrana života a zdravie* sa realizovala organizovaním didaktických hier a účelových cvičení, *dopravná výchova* prostredníctvom kurzov, *mediálna výchova* vytváraním vlastných mediálnych produktov – školských časopisov, rozhlasových relácií. Ciele témy *tvorba projektu a prezentačné zručnosti* sa plnili tvorbou náučných prezentácií a plagátov. Obsah ďalších prierezových tém³ sa realizoval aj organizovaním exkurzií zameraných na spoznávanie kultúrnych i prírodných pamiatok regiónu alebo projektov spätých so životom obce či formou blokového vyučovania. **V 14 % škôl nebol v ŠkVP uvedený spôsob realizácie niektorej alebo viacerých prierezových tém.**

Národný štandard finančnej gramotnosti (ďalej NŠFG), jednotlivé témy a čiastkové kompetencie zapracovali učitelia do UO vybraných predmetov prvého a druhého stupňa. Ich obsah bol realizovaný aj prostredníctvom nového predmetu alebo zapojením žiakov do programu *Viac ako peniaze*, organizovaním besied s odborníkmi z finančných inštitúcií a súťaží. Viaceré školy nevytvorili adekvátne podmienky na plnenie špecifických cieľov finančnej gramotnosti (ďalej FG), na systematické rozvíjanie poznatkov alebo na formovanie hodnotových postojov žiakov prostredníctvom obsahu vyučovania. Kontinuitu v sprístupňovaní poznatkov znižovalo nerozpracovanie aktuálne platnej verzie NŠFG, nekomplexne uplatnené odporúčania týkajúce sa výberu predmetov a učiva v súlade s metodikou NŠFG, neuvedenie očakávania príslušnej úrovne, nezpracovanie všetkých tém a neustanovenie koordinátora FG. Pedagogickí zamestnanci sa v oblasti FG vzdelávali len ojedinele a rozdielne bolo aj vybavenie niektorých škôl učebnými pomôckami potrebnými na získavanie praktických finančných zručností žiakov.

Osobitosti vzdelávania jednotlivých kategórií žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej ŠVVP) vrátane ponuky vzdelávacích príležitostí boli rozpracované v ŠkVP v časti **podmienky výchovy a vzdelávania žiakov so ŠVVP**. V edukácii skupiny žiakov so ZZ (s vývinovými poruchami učenia, s poruchami aktivity a pozornosti, so sluchovým a mentálnym postihnutím) uprednostňovali v školách formu integrácie v bežných triedach. Začlenení žiaci mali zväčša úpravy a postupy vzdelávania uvedené v individuálnych vzdelávacích programoch (ďalej IVP). Na ich vypracovaní sa výrazne podieľali špeciálni pedagógovia škôl a odborní zamestnanci poradenských zariadení. Žiaci zo SZP a z MRK boli vzdelávaní v bežných triedach hlavného vzdelávacieho prúdu spoločne s majoritnou populáciou⁴. V edukácii nevenovali učitelia dostatočnú pozornosť ich sociálnym, kultúrnym a jazykovým špecifikám. V školskom roku 2017/2018 z kategórie žiakov zo SZP a zároveň z MRK, ktorí v školskom roku 2013/2014 chodili do nultého ročníka, iba 45,3 % ukončilo úspešne 1. stupeň (bez toho, aby opakovali niektorý

³ osobnostný a sociálny rozvoj, multikultúrna výchova, regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra, environmentálna výchova

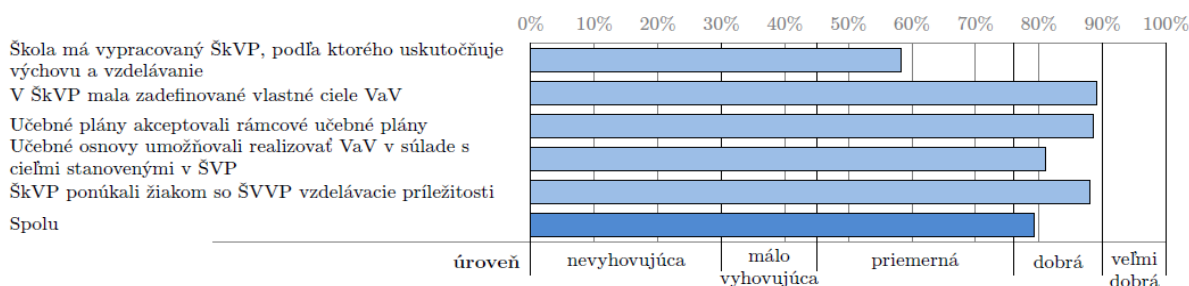
⁴ Viď správa Stav vytvárania predpokladov na zabezpečenie inkluzívneho vzdelávania pre žiakov zo SZP v ZŠ v šk. roku 2017/2018 v SR, www.ssiba.sk

z ročníkov)⁵. V niektorých školách úroveň vzdelávania žiakov zo SZP znižovalo nedostatočné rozpracovanie špecifických kritérií hodnotenia, nereflektovanie odporúčaní poradenských zariadení týkajúcich sa úpravy obsahu vzdelávania.

V aktuálnom i v predchádzajúcom školskom roku organizovala **kurz na získanie nižšieho stredného vzdelania** štátna plnoorganizovaná ZŠ⁶ s vyučovacím jazykom slovenským. Kontrola príslušnej pedagogickej dokumentácie preukázala, že škola menej dôsledne dodržala podmienky realizácie a ukončenia kurzu na získanie nižšieho stredného vzdelávania stanovené školským zákonom⁷.

V prevažnej väčšine škôl mali poradné orgány riaditeľov možnosť zúčastniť sa na tvorbe obsahu ŠkVP, oboznámiť sa s ním a vyjadriť svoje pripomienky a inovatívne návrhy na jeho zmenu. Zákonní zástupcovia žiakov a verejnosť boli rovnako so ŠkVP oboznámení a dokumenty boli zverejnené na webových sídlach škôl. **Vedúci pedagogickí zamestnanci 7 % subjektov nepredložili vzdelávacie programy na prerokovanie pedagogickej rade alebo rade školy.**

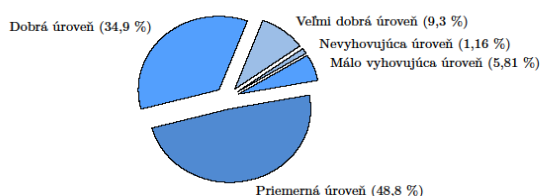
Graf č. 3 Celková úroveň vypracovania ŠkVP

Riadenie školy

V 8 subjektoch dosiahlo **riadenie školy veľmi dobrú úroveň**, v 30 **dobrá** a na **priemernej úrovni** bolo v 42 subjektoch. **Málo vyhovujúcu** úroveň dosiahlo v 5 školách⁸ a v 1 škole⁹ malo **nevhovujúcu** úroveň (graf č. 4).

Graf č. 4 Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovni škôl v oblasti riadenie školy

Pozitívne zistenia z jednotlivých kontrolovaných škôl v oblasti riadenie školy

- rôznorodá ponuka záujmovej činnosti a organizovanie aktivít zacielených na formovanie zdravého životného štýlu a budovanie environmentálneho povedomia, rozvíjanie finančnej a čitateľskej gramotnosti (99 % škôl)

Negatívne zistenia z jednotlivých kontrolovaných škôl v oblasti riadenie školy

- neparticipovanie metodických orgánov na riadení školy (50 % škôl)

⁵ Vid' Správa o výsledku spätnej väzby od riaditeľov škôl, v ktorých sa v školskom roku 2016/2017, realizoval výchovno-vzdelávací proces v nultom ročníku, www.ssiba.sk

⁶ ZŠ, Tupolevova 20, Bratislava

⁷ Vid' Správa o stave a úrovni procesu a podmienok organizovania kurzov na získanie nižšieho stredného vzdelania, www.ssiba.sk

⁸ ZŠ – Grundschule, Štóska 183, Medzev; ZŠ Jána Ámosa Komenského, Rábska 14, Kolárovo; ZŠ s MŠ, Školská ulica 16, Jarok; ZŠ, Podhorany 109; ZŠ s MŠ, Jarabina 258

⁹ Súkromná ZŠ, Magurská 16, Banská Bystrica

- nefunkčnosť vnútorného kontrolného systému školy vo vzťahu ku skvalitňovaniu výchovy a vzdelávania (51 % škôl)
- menej ústretové vzájomné vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi (46 % škôl)
- nízky počet odborných zamestnancov pôsobiacich v školách; nevytvorenie primeraných podmienok pre prácu inkluzívnych odborných tímov

Kontrolované subjekty mali vypracované **súbory dokumentov** týkajúce sa riadenia a procesov výchovy a vzdelávania. Boli v pedagogickej rade a v rade školy prerokované. Plán kontinuálneho vzdelávania pedagogických zamestnancov v 12 % subjektov nezohľadňoval aktuálne potreby súvisiace so skvalitňovaním výchovno-vzdelávacieho procesu. Vedúci pedagogickí zamestnanci zväčša uprednostňovali pri voľbe vzdelávania osobný záujem jednotlivých pedagógov, ktorí preferovali najmä vzdelávanie zamerané na získanie odborných kompetencií mimo aprobačných predmetov a vzdelávanie na získanie zručností pri práci s informačno-komunikačnými technológiami (ďalej IKT). V školách sa zväčša nevenovala pozornosť posúdeniu prínosu absolvovaných vzdelávaní pre skvalitnenie edukácie. K slabým článkom pedagogického riadenia patrila činnosť zriadených **metodických orgánov** (ďalej MO) v takmer tretine z kontrolovaných škôl. Prevažne spočívala v podieľaní sa na príprave súťaží a v organizovaní exkurzií a rôznych mimoškolských aktivít. Členovia MO **venovali menej pozornosti plneniu metodickej funkcie smerujúcej ku skvalitňovaniu procesu výučby a k prijímaniu konkrétnych opatrení na zníženie počtu menej úspešných žiakov**. Nie vždy sa podieľali na zjednocovaní kritérií na hodnotenie písomných prác, ústnych odpovedí, projektov či praktických cvičení alebo na monitorovaní vzdelávacích výsledkov žiakov a hodnotení ich úspešnosti v celoštátnom testovaní. Vykonávali len štatistické vyhodnotenia písomných prác, dochádzky, správania. Podiel MO na internom vzdelávaní pedagogických zamestnancov bol málo výrazný, absentovalo organizovanie vzájomných hospitácií a ich následný rozbor, odovzdávanie informácií zo vzdelávacích aktivít či samovzdelávania. **Výkon štátnej správy v prvom stupni** v štátnej škole a rozhodovanie v súkromnej i v cirkevnej škole sa realizovali prevažne v súlade so všeobecne záväznými právnymi a rezortnými predpismi. **V 19 % škôl riaditelia buď nevydali príslušné rozhodnutia alebo ich vydali bez zákonom stanovených náležitostí** (chýbala písomná žiadosť zákonného zástupcu žiaka, informovaný súhlas, vyjadrenie všeobecného lekára pre deti a dorast). Rozhodnutie o povolení osobitného spôsobu plnenia školskej dochádzky – individuálne vzdelávanie žiakov prvého stupňa bolo vydané 282 žiakom. V školách mimo územia SR sa celkovo vzdelávalo 494 žiakov, z nich 130 žiakov z MRK. V aktuálnom školskom roku vydali riaditelia škôl rozhodnutie o povolení vzdelávania v školách mimo územia SR 178 žiakom, z nich 38 žiakom z MRK. O vykonanie komisionálnych skúšok požiadalo v predchádzajúcom školskom roku 79 žiakov, z nich bolo 17 žiakov z MRK. V 1 ZŠ¹⁰ plnilo povinnú školskú dochádzku formou individuálneho vzdelávania 280 žiakov primárneho vzdelávania a 64 žiakov nižšieho stredného vzdelávania sa vzdelávalo v školách mimo územia SR. Počas kontroly realizácie komisionálnych skúšok 273 žiakov primárneho vzdelávania boli v aktuálnom školskom roku zistené viaceré závažné nedostatky, ktoré výrazne ovplyvnili priebeh skúšok a znížili objektivnosť výsledného hodnotenia žiakov. **Pedagogická dokumentácia** bola vedená v súlade s platnými právnymi predpismi na tlačivách schválených a zverejnených ministerstvom školstva vedy, výskumu a športu SR (ďalej MŠVVaŠ SR), ojedinele (triedne knihy) aj v elektronickej verzii. V subjektoch s vyučovacím jazykom národností viedli príslušnú pedagogickú dokumentáciu dvojazyčne. **Nedostatky vážnejšieho charakteru (neúplnosť dokumentácie žiakov so ŠVVP, katalógových listov žiakov, protokolov o komisionálnych skúškach, neprerokovanie niektorých interných predpisov**

¹⁰ Súkromná ZŠ, Magurská 16, Banská Bystrica

v pedagogickej rade) boli zaznamenané v 17 % ZŠ. Menej závažné, formálne nedostatky v pedagogickej dokumentácii riaditeľa škôl v čase realizácie inšpekčného výkonu odstránili.

Vedúci pedagogickí zamestnanci mali vo väčšine ZŠ formálne nastavený **vnútorný systém kontroly** s uvedením oblastí, metód a foriem, prerokovaný a odsúhlasený v poradných orgánoch. Jeho reálne uplatňovanie v školskej praxi bolo málo účinné. Vo viac ako v polovici subjektov absentovalo delegovanie úloh vyplývajúcich z kontrolnej činnosti na MO. Priame pozorovanie výchovno-vzdelávacieho procesu vedúcimi pedagogickými zamestnancami sa často realizovalo bez vopred stanoveného cieľa kontroly. Záznamy mali prevažne popisný charakter, bez kritického hodnotiaceho pohľadu, s prevahou pozitív. Zistenia neboli analyzované a následne zovšeobecňované na zasadnutiach poradných orgánov, čo neumožňovalo modifikovať strategické zámery a prijímať kvalifikované rozhodnutia na zlepšenie celkovej výchovno-vzdelávacej činnosti. **V 29 % škôl vnútorný systém kontroly a hodnotenia žiakov nevytváral predpoklady na objektívne posúdenie miery dosiahnutých očakávaných výstupov žiaka v jednotlivých predmetoch.** Systémy prevažne nezohľadňovali špecifiká edukácie všetkých vzdelávaných skupín žiakov (so ZZ, zo SZP, z MRK). Pri klasifikovaní kontrolných diktátov a písomných prác učitelia nedodržiavali odporúčané kritériá hodnotenia, nerešpektovali špecifiká zdravotného znevýhodnenia žiakov. Niektoré školy nemali spracované kritériá hodnotenia výchovných predmetov, praktických aktivít, projektov, prezentácií a výrobkov v predmete technika alebo do hodnotenia predmetu zahrnuli správanie žiakov a prípravu pomôcok. Pedagógovia zväčša nevyužívali výsledné zistenia z analýz písomných kontrolných prác a celoslovenských testovaní pri posudzovaní výkonov a pokroku žiakov, len v malej miere prijímali cieľené opatrenia vedúce k prevencii zlyhávania v učení sa a k zvyšovaniu úrovne ich úspešnosti. Zákonným zástupcom v 8 % škôl nezasielali písomné oznámenie prípadne ich inou formou preukázateľne neinformovali o zhoršení výchovno-vzdelávacích výsledkoch žiaka. Kontrola a hodnotenie pedagogických zamestnancov prebiehali zväčša na základe kritérií, ktoré zohľadňovali ich úspešnosť v príprave žiakov na súťaže. Menej prihliadali na ich podiel na výsledkoch žiakov vo výchovno-vzdelávacom procese alebo na záujem pedagógov o profesijný rast a účasť na vzdelávaní. Niekde absentovalo stanovenie kritérií na posúdenie kvality práce učiteľov so žiakmi so ŠVVP či z MRK, na posúdenie postojov k rôznym vzdelávaným skupinám žiakov, schopností spolupracovať s kolegami pri riešení výchovno-vzdelávacích problémov menej úspešných žiakov¹¹.

Viac ako tretina (33 %) riaditeľov škôl uviedla v informačných dotazníkoch, že realizovala v predchádzajúcich školských rokoch **autoevalváciu** s cieľom systematicky plánovane monitorovať výchovno-vzdelávaciu činnosť. Ich tvrdenia analýza príslušných dokumentov a zistenia z uskutočnených rozhovorov s vedúcimi pedagogickými zamestnancami prevažne nepotvrdili. Realizáciu *sebahodnotiacich procesov* uskutočňovali pedagogické kolektívy 7 škôl. V ostatných subjektoch zväčša len uplatňovali niektoré procesy nesúce znaky sebahodnotenia, ktoré však neboli realizované cielene a nemali vývojaschopný dlhodobý charakter¹². Sebahodnotenie považovala väčšina riaditeľov škôl za užitočný nástroj zvyšovania kvality práce a nevnímala autoevalváciu ako ďalšiu zbytočnú byrokratickú záťaž. Neprejavili však záujem venovať tejto oblasti viac pozornosti a získať nové odborné poznatky z dostupnej literatúry.

Uplatňované systémy riadenia významne vplývali na kvalitu formovania kultúry školy a vytváranie vzájomných korektných vzťahov v kolektívoch pedagógov a medzi učiteľmi a žiakmi. Z odpovedí pedagogických zamestnancov v dotazníkoch zadaných v plnoorganizovaných ZŠ vyplynulo, že v 79 % podporovali budovanie vzájomnej dôvery v učiteľskom zbore. **Uzavretú klímu, v ktorej prevládalo vo vzájomnom vzťahu medzi**

¹¹ Vid' správa Opatrenia zamerané na podporu menej úspešných žiakov vo vzdelávaní, www.ssiba.sk

¹² Vid' správa Vplyv sebahodnotiacich procesov na zvyšovanie kvality práce školy, www.ssiba.sk

učiteľmi napätie, nedôvera, frustrácie potvrdili výsledky v 21 % ZŠ. Na základe priameho pozorovania vyučovacích hodín, pozorovania správania sa žiakov počas prestávok a aktivít po ukončení vyučovania sa javili komunikácia a vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi ako korektné. Vystupovanie jednotlivcov bolo prevažne úctivé, prevládali porozumenie, rešpekt. Z odpovedí žiakov 5. až 8. ročníka nižšieho stredného vzdelávania plnoorganizovaných škôl na jednotlivé položky v dotazníkoch vyplynula skutočnosť, že **v 82 % subjektov bolo vytváranie priaznivej atmosféry vyučovania oslabené nižšou mierou poskytovania príležitosti na vyjadrovanie ich názorov či návrhov vedúcich k zlepšeniu práce školy a ešte nižšou mierou poskytovania príležitosti na slobodnú diskusiu.** V 53 % ZŠ učitelia kládli výrazne väčší dôraz na kognitívnu oblasť vyučovania, menej zohľadňovali osobnosť žiakov, ich potreby¹³, záujmy. Prevažná časť učiteľov vnímala žiakov len ako objekt vzdelávania a ich pedagogické úsilie bolo často jednotlivcami menej akceptované aj z dôvodu ich nízkeho záujmu spoznať bližšie vnútorný svet každého zo svojich žiakov. Vzájomné vzťahy medzi pedagógmi a zákonnými zástupcami boli prevažne korektné, vzájomne spolupracovali. Prostredníctvom triednych aktívov a organizovaním dňa otvorených dverí boli rodičia pravidelne informovaní o stratégiách vo výchove a vzdelávaní, o dosiahnutých výsledkoch ich detí vo vzdelávaní. V subjektoch s vyšším počtom žiakov z MRK sa pedagógovia snažili vzájomnú spoluprácu zlepšiť osobnými návštevami asistentov učiteľov v ich rodinách a realizovaním vzdelávacích aktivít s odborníkmi z rôznych oblastí. Vo všetkých školách zamerali pozornosť aj na rozširovanie ponuky záujmovej činnosti pre žiakov a ich zapájanie do umeleckých a športových súťaží, predmetových olympiád. Organizovali aktivity zamerané na zdravú výživu a budovanie environmentálneho povedomia alebo rozvíjanie finančnej a čitateľskej gramotnosti.

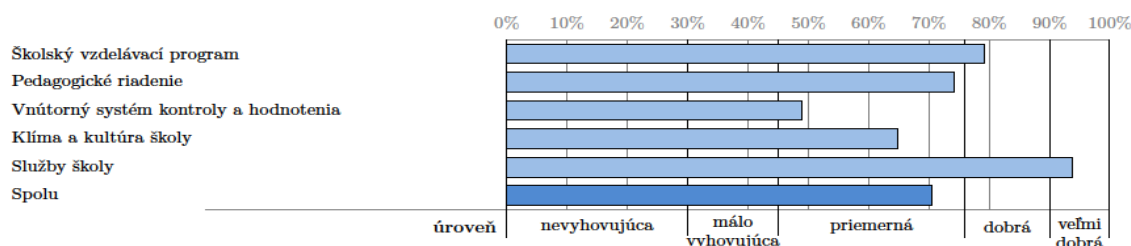
Výchovné poradenstvo bolo zabezpečované najmä prostredníctvom činnosti výchovných poradcov, v nepĺnoorganizovaných školách v súčinnosti riaditeľov s triednymi učiteľmi. Výchovní poradcovia mali vypracované plány v oblasti poradenstva v osobnostnom, vzdelanostnom a profesijnom vývine žiakov, kooperovali so školskými zariadeniami výchovného poradenstva a prevencie. V prípade, že na škole nepôsobil školský špeciálny pedagóg, spolupracovali s triednymi i ostatnými učiteľmi pri tvorbe IVP pre žiakov so ZZ, koordinovali vedenie ich dokumentácie, sprostredkovali reedukačné služby. Vytváranie funkčných inkluzívnych odborných tímov v školách vzhľadom na počet odborných zamestnancov bol nepostačujúci. V subjektoch pôsobilo 122 (12,31 %) asistentov učiteľa, 1 (0,05 %) asistent vychovávateľa a 1 (0,05 %) logopéd, 10 (0,51 %) školských psychológov, 33 (1,71 %) špeciálnych pedagógov, 7 (0,36 %) sociálnych pedagógov a 2 (0,10 %) psychologovia.

Oblasť kariérneho poradenstva zastrešovali okrem výchovných poradcov aj triedni učitelia. Pri oboznamovaní žiakov a ich zákonných zástupcov s možnosťami voľby ďalšieho štúdia uplatňovali najmä zaužívané spôsoby, medzi ktoré patrili organizovanie stretnutí zákonných zástupcov žiakov 9. ročníka, interaktívne prezentácie zástupcov stredných škôl, ojedinele i zamestnávateľov z regiónu, individuálne pohovory, sprístupňovanie informácií súvisiacich s kariérovým poradenstvom na webovom sídle školy. S témou voľby ďalšieho štúdia sa zaoberali aj na triednických hodinách. Pôsobenie výchovných poradcov v niektorých školách bolo menej výrazné. **Zväčša nemali vypracovaný a reálne funkčný systém riešenia záškoláctva, správania sa žiakov, šikanovania, nevenovali sa riešeniu problematiky menej úspešných žiakov vo vzdelávaní, neinformovali učiteľov o aktuálnych odporúčaníach poradenských zariadení. Riadenie školy dosiahlo celkovo v kontrolovaných subjektoch priemernú úroveň (graf č. 5).**

---

¹³ Viď správa Bezpečnosť školského prostredia a vzťahy medzi aktérmi vzdelávania v ZŠ, www.ssiba.sk

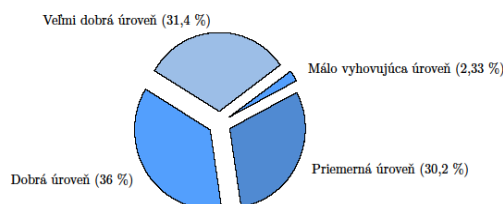
Graf č. 5 Riadenie školy

Podmienky výchovy a vzdelávania

Na **veľmi dobrej úrovni** boli podmienky výchovy a vzdelávania v **27** subjektoch, **dobrá úroveň** dosiahli v **31** školách, v **26** boli na **priemernej** a v **2** školách na **málo vyhovujúcej úrovni**¹⁴ (graf č. 6).

Graf č. 6 Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovni škôl v oblasti podmienky výchovy a vzdelávania

Positívne zistenia z jednotlivých kontrolovaných škôl v oblasti podmienok výchovy a vzdelávania

- zapojenie sa do projektu *Teach for Slovakia*, zameraného na edukáciu detí so vzdelávacím hendikepom spôsobeným znevýhodňujúcim sociálnym prostredím, v ktorom žijú (4 subjekty)
- účelné využitie vonkajších a vnútorných priestorov vo výchovno-vzdelávacej činnosti (95 % škôl)
- vybudovanie modulových škôl; odstránenie zmenového vyučovania (4 subjekty)

Negatívne zistenia z jednotlivých kontrolovaných škôl v oblasti podmienok výchovy a vzdelávania

- neodborné vyučovanie predmetov, ktoré v niektorých školách súviselo aj s nedostatočnými pedagogicko-didaktickými kompetenciami vyučujúcich
- nevybudovanie základných učebných priestorov a nezabezpečenie materiálno-technického vybavenia na výučbu predmetov zo vzdelávacej oblasti *človek a príroda, človek a svet práce, zdravie a pohyb* (32 % škôl)
- nevytvorenie bezbariérového prostredia (66 % škôl)
- nedostatočné vybavenie učebnicami (30 % škôl)
- nedodržanie základných fyziologických, psychických a hygienických potrieb pri organizovaní vyučovania (33 % škôl)
- nerealizovanie monitorovania v správaní sa žiakov, šikanovania a iných negatívnych javov (40 % škôl)
- neustanovenie žiackej školskej rady v plnoorganizovaných školách (58 % škôl)

Personálne podmienky

Riaditelia škôl a ostatní vedúci pedagogickí zamestnanci prevažne spĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon riadiacej funkcie, okrem riaditeľov 5 ZŠ a zástupcov

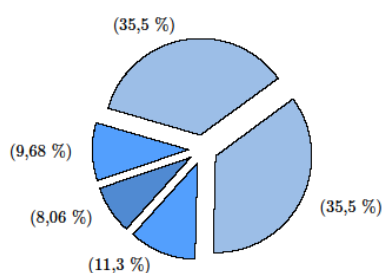
¹⁴ ZŠ, Jastrabie nad Topľou 112; ZŠ, Križová Ves 43

riaditeľa v 7 ZŠ, ktorí neabsolvovali funkčné/funkčné inovačné vzdelávanie, prvú atestáciu alebo neabsolvovali vzdelávací program v požadovanom študijnom odbore. Odbornosť vyučovania bola v školách celkovo zabezpečená pedagogickými zamestnancami spĺňajúcimi kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky na 85 % (v nultom ročníku na 83 %, v špeciálnych triedach na 50 %, v primárnom vzdelávaní na 90 %, v nižšom strednom vzdelávaní na 81 %). Ojedinele v školách s vyšším počtom vzdelávaných žiakov zo SZP a z MRK pôsobili aj pedagogickí zamestnanci, ktorí nezískali vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa, alebo ho získali v inom ako požadovanom odbore štúdia.

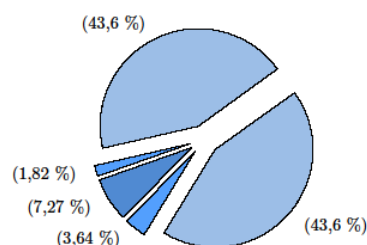
V nižšom strednom vzdelávaní bola miera odbornosti vyučovania predmetu **občianska náuka** na úrovni **57 %** a **etická výchova** na úrovni **51 %**. V takmer **štvrtine** subjektov boli tieto predmety, ktorých cieľom je viesť žiakov k rešpektovaniu hodnoty pozitívnych medziľudských vzťahov, demokraticky myslieť a konať, poznávať svoje práva a povinnosti a obhajovať práva druhých vyučované v plnej miere **neodborne**.

Graf č. 7 Percentuálny podiel škôl s jednotlivými mierami vyučovania v predmete občianska náuka

0% <0%,50%> <50%,75%> <75%,90%> <90%,100%>

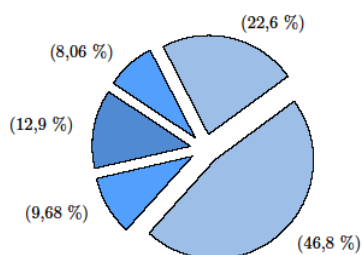
Graf č. 8 Percentuálny podiel škôl s jednotlivými mierami vyučovania v predmete etická výchova

0% <0%,50%> <50%,75%> <75%,90%> <90%,100%>

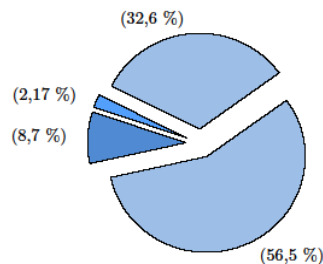
Výrazne nízka bola odbornosť vyučovania predmetov vzdelávacej oblasti **človek a svet práce**. V predmete **technika** bola na úrovni **47 %** a v predmete **svet práce** **38 %**. Takmer v **treťine** škôl boli tieto predmety, ktorých náplňou je rozvíjať zručnosti, návyky pre uplatnenie žiakov v ďalšom živote a spoločnosti, k vedeniu žiakov k životnej i profesijnej orientácii, v plnej miere **neodborne** vyučované.

Graf č. 9 Percentuálny podiel škôl s jednotlivými mierami vyučovania v predmete technika

0% <0%,50%> <50%,75%> <75%,90%> <90%,100%>

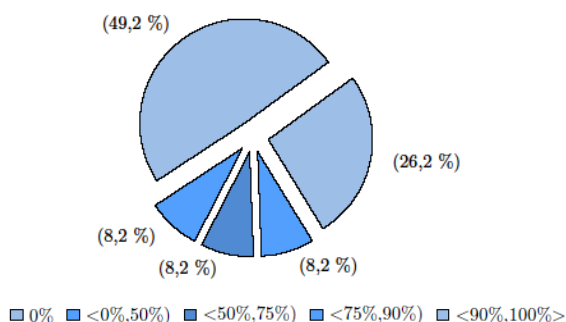
Graf č. 10 Percentuálny podiel škôl s jednotlivými mierami vyučovania v predmete svet práce

0% <0%,50%> <50%,75%> <75%,90%> <90%,100%>

K predmetom s nízkou odbornosťou vyučovania patrili na prvom stupni **informatika/informatická výchova – 54 %** a rovnako na druhom stupni **informatika – 63 %**. Tento predmet, ktorého cieľom je naučiť žiakov komunikovať a spolupracovať prostredníctvom digitálnych technológií, bol takmer v **pätine** škôl v nižšom strednom vzdelávaní v plnej miere **neodborne** vyučovaný.

Graf č. 11 Percentuálny podiel škôl s jednotlivými mierami vyučovania v predmete informatika

Neodborne boli na druhom stupni odučené aj ďalšie predmety *hudobná* (60 %) a *výtvarná výchova* (62 %), *výchova umením* (62 %) a *fyzika* (69 %).

V 3 školách¹⁵ bola odbornosť vyučovania zaistená na menej ako 70 %.

S cieľom zaistenia rovnakého prístupu ku kvalitnému vzdelávaniu všetkých žiakov, zlepšenia ich výchovno-vzdelávacích výsledkov (naučiť ich učiť sa a intenzívne sa vzdelávať) sa 4 školy¹⁶ zapojili do projektu *Teach for Slovakia* (TFS)¹⁷, zameraného na edukáciu detí so vzdelávacím hendikepom spôsobeným znevýhodňujúcim sociálnym prostredím, v ktorom žijú. V rámci projektu učili v školách na oboch stupňoch vzdelávania absolventi rôznych vysokých škôl. Na sledovaných vyučovacích hodinách svojim zodpovedným prístupom pozitívne ovplyvňovali výchovno-vzdelávací proces s cieľom posúvať a dosiahnuť primeraný rozvoj schopností rómskych žiakov, odbúrať sociálno-kultúrne bariéry prostredia, v ktorom deti vyrastali a ktoré negatívne ovplyvňovali ich úspešnosť. Rovnako dôležitý dôraz v edukácii kládli na rozvoj občianskych a sociálnych kompetencií žiakov, podporu participatívneho vyučovania, uplatňovanie inovatívnych metód a foriem práce, uprednostňovanie prístupu zameraného na žiaka. Počas pôsobenia sa venovali najmä žiakom zo SZP a z MRK i neformálnemu vzdelávaniu ich zákonných zástupcov. Svoju víziu dosahovali vytvorením a dodržiavaním systémov pravidiel a dôsledkov na vyučovacích hodinách, aktérov výchovno-vzdelávacieho procesu aktívne zapájali do rôznych činností¹⁸ i v čase mimo vyučovania. Nadobudnuté poznatky i osobné skúsenosti z edukácie zdieľali s kolegami. Pôsobenie učiteľov z projektu TFS považovali vedúci pedagogickí zamestnanci i oslovení žiaci za prospešné a veľmi podnetné.

Priestorové podmienky

Primerane vybudované vnútorné i vonkajšie priestory vo vzťahu k počtu žiakov a k realizácii cieľov ŠkVP malo 85 % škôl. Disponovali základnými učebnými priestormi, telocvičňami i vybudovanými odbornými učebňami na vyučovanie prírodovedných predmetov, výtvarnej a hudobnej výchovy, multimediálnou učebňou, školskou knižnicou a ojedinele čitateľským kútikom. Zriadením odborných učební sa vytvárali priaznivé podmienky na rozvíjanie tvorivosti, jazykových a grafomotorických zručností žiakov. Vnútorné i vonkajšie priestory boli vhodne využívané podľa upravených vypracovaných rozvrhov hodín a prevádzkových poriadkov. **V 38 % subjektov z dôvodu absencie odborných učební a z dôvodu nižšej dostupnosti učebných pomôcok na vykonávanie praktických a experimentálnych činností pre vyučovanie predmetov zo vzdelávacej oblasti človeka príroda (fyzika, chémia, biológia) neboli dostatočne zabezpečené podmienky**

¹⁵ ZŠ, Jastrabie nad Topľou 112; ZŠ, Krížová Ves 43; ZŠ s MŠ, Jarabina 258

¹⁶ ZŠ, Školská ulica 301/16, Turňa nad Bodvou; ZŠ, Tupolevova 20, Bratislava; Cirkevná ZŠ s MŠ sv. Faustíny, Pánska 2420, Bardejov – Dlhá Lúka; ZŠ s MŠ, Melíškova 650, Veľké Leváre

¹⁷ Teach for Slovakia je program, ktorý sa snaží o realizáciu vízie – aby raz všetky deti mali šancu v živote uspieť.

¹⁸ školské programy, umelecké a športové súťaže; exkurzie; humanitné zbierky...

pre rozvíjanie praktických zručností žiakov a osvojovanie si nových vedomostí prostredníctvom objavovania, bádania a skúmania. Niekde chýbajúce multimediálne učebne alebo umiestnenie žiackej knižnice v nevyhovujúcich priestoroch oslabovalo aj rozvíjanie čitateľských zručností žiakov. **Komplexnému plneniu UO predmetu telesnej/telesnej a športovej výchovy bránila absencia telocvične v 33 % zväčša neplnoorganizovaných škôl, vrátane jednej modulovej školy**¹⁹. V areáloch škôl často chýbali aj pozemky určené na rozvíjanie pestovateľských zručností žiakov. Interiéry a exteriéry ZŠ využívali žiaci a pedagógovia aj v čase mimo vyučovania, organizovali sa v nich podujatia rôzneho charakteru pre verejnosť. Priestory telocvični a multifunkčných ihrísk prenajímali školy tiež iným organizáciám na realizovanie rôznych aktivít. Vonkajšie priestory sa zmysluplne využívali aj na činnosť školského klubu detí, záujmových útvarov. Stravovanie prostredníctvom vlastnej školskej jedálne zabezpečilo 63 % kontrolovaných subjektov a 21 % prostredníctvom výdajnej školskej jedálne. V ďalších školách (16 %) zabezpečovali výdaj stravy v jedálňach patriacich iným základným alebo materským školám v blízkom okolí²⁰. Subjekty v spolupráci so zriaďovateľmi zrealizovali rekonštrukcie a úpravy interiérov a exteriérov viacerých školských budov. Napriek uskutočneným stavebným úpravám nemalo 66 % škôl vybudovaný bezbarierový prístup alebo upravené priestory s ohľadom na vzdelávanú skupinu žiakov ZZ. **V 4 ZŠ**²¹ **boli základné priestorové podmienky na málo vyhovujúcej a v 3**²² **na nevyhovujúcej úrovni.**

V 4 subjektoch²³ sa výstavbou modulových škôl dobudovali potrebné priestory a odstránilo sa zmenové vyučovanie. Výchovno-vzdelávací proces v triedach nultého až 4. ročníka sa realizoval v nových budovách, ktoré mali zriadené kmeňové učebne, učebne informatiky (vybavené tabletmi), výdajnú školskú jedáleň (slúžila zároveň aj na organizovanie rôznych kultúrnych podujatí), kuchynský kútik na výučbu varenia. Triedy boli zariadené novým školským nábytkom, vybavené internetovým pripojením, interaktívnymi tabuľami, dataprojektormi, notebookmi a učebnými pomôckami. Priestory tried, chodby a sociálne zariadenia boli vzhľadom na počet žiakov dostatočne priestrané. Nedostatkom v jednom subjekte²⁴ bolo, že hlavná budova školy nedisponovala šatňami pre žiakov a jej kapacitné podmienky neumožnili vybudovanie odborných učební vrátane odbornej učebne – dielne a školskej knižnice. Školský klub detí realizoval svoju činnosť v bežných triedach a žiaci mohli využívať len telocvičňu lebo športový areál školy bol v nevyhovujúcom stave.

Materiálno-technické podmienky

Školy prevažne disponovali primeraným množstvom učebníc a učebných textov, vrátane učebníc cudzieho jazyka, schválených a na základe objednávky bezplatne poskytovaných MŠVVaŠ SR. **V 30 % ZŠ absentovali niektoré učebnice pre prvý a druhý stupeň** (pre predmety výchovného zamerania, techniku, informatiku...), ojedinele aj učebnice pre žiakov v špeciálnych triedach. Eliminovanie nedostatku pracovných zošitov, pracovných listov, čiastočne i učebníc zabezpečovali učitelia prostredníctvom podpory zo strany sponzorov a zákonných zástupcov žiakov, zakúpením z vlastných finančných prostriedkov. **Najčastejšie v školách chýbali učebné pomôcky pre prírodovedné predmety** (pomôcky pre experimenty a praktické ukážky, stavebnice, demonštračné súpravy, základné chemikálie, modely). Vybavenosť subjektov didaktickou technikou vrátane IKT bola pomerne dobrá.

¹⁹ ZŠ, Markovce 31

²⁰ Vid' Správa o stave plnenia Národného akčného plánu prevencie obezity na roky 2015 – 2025 stav podpory zdravého prostredia v základných školách ako prevencie obezity, www.ssiba.sk

²¹ Súkromná spojená škola, Dolná 48/19, Kremnica; ZŠ, Nižný Hrušov 211; ZŠ s MŠ, Jarabina 258; ZŠ, Žalobín 36

²² ZŠ, Križová Ves 43, ZŠ, Jastrabie nad Topľou 112, ZŠ, Nemcovce 62

²³ ZŠ, Križová Ves 43; ZŠ – Alapiskola, Gemerská Ves 205; ZŠ, Muránska Dlhá Lúka 52; ZŠ, Markovce 31

²⁴ ZŠ – Alapiskola, Gemerská Ves 205

Prostriedky IKT nadobudli prostredníctvom rozličných projektov, zakúpením z vlastných zdrojov alebo darom a postupne vybavovali učebne informatiky interaktívnymi tabuľami s dataprojektormi, niekde i tabletmi. Učítelia celkovo v edukácii v dostatočnej miere nevyužívali potenciál materiálno-technického vybavenia. Subjekty prevažne disponovali potrebným množstvom kompenzačných pomôcok pre vzdelávanie žiakov so ŠVVP odporúčaných príslušnými zariadeniami výchovného poradenstva a prevencie. Ojedinele boli pomôcky fyzicky zastarané ale funkčné. V niektorých školách kompenzačné pomôcky odporúčané poradenskými zariadeniami pre žiakov s mentálnym postihnutím a pre začlenených žiakov chýbali, čo malo negatívny dopad na podporu zohľadňovania ich znevýhodnenia.

Osobitná pozornosť v priebehu inšpekcie bola venovaná aj personálnemu, priestorovému a materiálno-technickému zabezpečeniu vyučovania predmetov vzdelávacej oblasti *človek a svet práce*. Prechodné obdobie pre doplnenie povinných učebných priestorov škôl a ich vybavenie bolo predĺžené do septembra 2020²⁵. Odborné učebne pre predmet technika mali zriadené v 51 % subjektoch, ostatné boli v štádiu budovania alebo rekonštrukcie. Odbornosť vyučovania v predmetoch z tejto vzdelávacej oblasti bola nízka. V školách nepôsobil dostatočný počet pedagogických zamestnancov s potrebnou aprobáciou, vyučovaním predmetov sa zväčša dopĺňal základný úväzok ostatných učiteľov. ***Absencia dielni či cvičnej kuchynky v 49 % subjektov negatívne vplývala na praktické napĺňanie učiva i rozvíjanie manuálnych i technických zručností žiakov.*** Rozvíjanie pestovateľských zručností a podporovanie plnenia cieľov v oblasti environmentálnej výchovy oslabovala absencia rekultivovaných školských pozemkov. ***V 1 ZŠ²⁶ boli základné materiálno-technické podmienky na málo vyhovujúcej úrovni.***

Takmer všetky subjekty deklarovali vytvorenie ***podmienok na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia***²⁷ vo výchovno-vzdelávacom procese prostredníctvom školského poriadku spracovaného v súlade so školským zákonom a vydaného po prerokovaní v pedagogickej rade i v rade školy. Obsahovali časti týkajúce sa práv a povinností všetkých aktérov vzdelávania. Boli zverejnené na verejne prístupnom mieste a s ich obsahom boli žiaci a ich zákonní zástupcovia oboznámení. Na posilnenie disciplíny za menej závažné alebo opakované previnenia proti školskému poriadku bolo celkovo udelených 1 319 napomenutí alebo pokarhaní triednym učiteľom a 521 pokarhaní riaditeľom školy. Zníženú známku zo správania malo 608 žiakov. Slabou stránkou ochrany žiakov pred sociálno-patologickými javmi bola absencia monitorovania zmien v správaní žiakov alebo absencia odhaľovania príznakov šikanovania či iných negatívnych prejavov. ***Takmer 40 % škôl systematický celoplošný monitoring nerealizovalo.*** Výskyt rôznych foriem šikanovania odhalili výsledky z dotazníkov o šikanovaní zadaných ŠŠI v takmer každej z kontrolovaných škôl. Zistenia poukázali na naliehavú potrebu zamerať činnosť koordinátorov prevencie a výchovných poradcov na odhaľovanie príčin a zdrojov vzniku nežiadúceho správania sa žiakov. V 58 % plnoorganizovaných škôl v dôsledku neustanovenia žiackej školskej rady sa žiaci nepodieľali aktívne na tvorbe školských poriadkov a nekooperovali s pedagógmi pri riešení konfliktov medzi spolužiakmi.

Pri organizácii výchovno-vzdelávacieho procesu neboli v 33 % škôl dodržané základné fyziologické, psychické a hygienické potreby žiakov. Zaznamenané nedostatky sa týkali prekročenia počtu žiakov v skupinách, spájania chlapcov a dievčat nižšieho stredného vzdelávania na vyučovaní telesnej a športovej výchovy, nedodržania dĺžky vyučovacej hodiny, nedodržania maximálneho stanoveného počtu hodín v ročníkoch v jednom slede

²⁵ Dodatok, ktorým sa mení ŠVP pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie základnej školy schválený MŠVVaŠ SR dňa 6. 2. 2015 pod číslom 2015-5129/5980:2-10A0 s platnosťou od 1. 9. 2015.

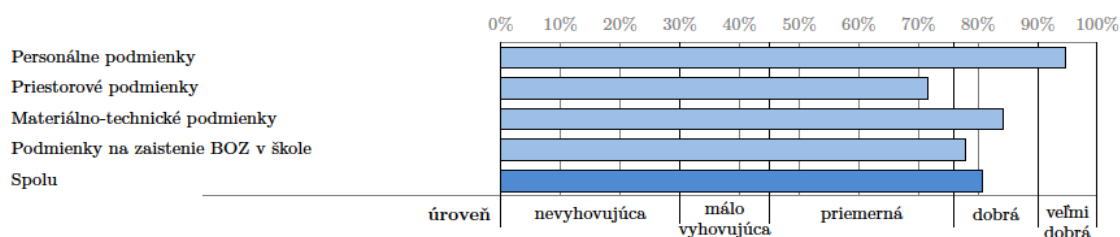
²⁶ ZŠ, Jastrabie nad Topľou 112

²⁷ Viď správa Bezpečnosť školského prostredia a vzťahy medzi aktérmi vzdelávania v ZŠ, www.ssiba.sk

na prvom stupni, nezariadenia alebo nedodržania dĺžky obedňajšej/veľkej prestávky, predĺženia dĺžky vyučovacích hodín na úkor prestávky a nedodržania dĺžky popoludňajšieho vyučovania. Učitelia organizovali školské a mimoškolské aktivity s informovaným súhlasom zákonných zástupcov a žiakov vopred poučili o bezpečnosti a ochrane zdravia. Ojedinele nebola dokumentácia súvisiaca s organizovaním hromadných školských a mimoškolských akcií a podujatí kompletná.

Podmienky výchovy a vzdelávania boli v školách celkovo zabezpečené na dobrej úrovni. (graf č. 7)

Graf č. 7 Podmienky výchovy a vzdelávania

Priebeh výchovy a vzdelávania

V aktuálnom školskom roku bolo v **11** kontrolovaných školách zriadených **15** tried **nultého ročníka** pre **193** žiakov zo SZP, z nich boli 188 zároveň aj žiaci z MRK (tabuľka č. 8). V dokumentácii prijatých žiakov ojedinele chýbala žiadosť zákonného zástupcu alebo odporúčanie všeobecného lekára pre deti a dorast²⁸. Odbornosť vyučovania v nultom ročníku bola 83 %-ná, edukačný proces v školách, okrem 2 ZŠ²⁹, zabezpečovali učitelia spĺňajúci kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky. V 2 subjektoch³⁰ neodborne vyučovali výchovné predmety a v ďalšej ZŠ³¹ nevytvorili na edukáciu žiakov v nultom ročníku vyhovujúce priestorové podmienky. Štátna školská inšpekcia monitorovala aj spôsob ďalšieho vzdelávania žiakov nultého ročníka a ich úspešnosť vo vzdelávaní v ročníkoch na prvom stupni. V školskom roku 2016/2017 zriadili v kontrolovaných školách 14 tried nultého ročníka, ktoré navštevovalo 192 žiakov, z nich 187 pochádzalo z MRK. Do bežných tried 1. ročníka z nich celkovo zaradili 172 žiakov. Povinnú školskú dochádzku iným spôsobom plnili 3 žiaci a o ďalšom vzdelávaní 2 žiakov nemali školy informácie. **Do špeciálnej triedy zriadenej v subjekte boli preradení 5 žiaci, do triedy v špeciálnej škole 1 žiak a 4 žiaci opätovne navštevovali nultý ročník.**

Tabuľka č. 8 Počet škôl, tried nultého ročníka, žiakov v školskom roku 2017/2018

Kraj	ZŠ	Počet tried nultého ročníka	Počet žiakov	Počet žiakov zo SZP	Počet žiakov zo SZP z MRK
Banskobystrický	6	7	75	75	70
Prešovský	2	3	36	36	36
Košický	3	5	82	82	82
Spolu	11	15	193	193	188

V aktuálnom školskom roku 2017/2018 zriadili v školách 24 tried 1. ročníka, ktoré navštevovalo celkovo 456 žiakov. V 5 triedach pokračovali žiaci nultého ročníka vo vzdelávaní v pôvodnej zostave a v 14 triedach boli vzdelávaní žiaci spolu so žiakmi z bežnej populácie.

²⁸ ZŠ a gymnázium s VJM – Magyar Tannyelvű Alapiskola és Gimnázium Szepesi, Československej armády 15, Moldava nad Bodvou; ZŠ, Markovce 31

²⁹ ZŠ, Sídlisko 165, Sirk; ZŠ – Grundschule, Štóska 183, Medzev

³⁰ ZŠ, Muránska Dlhá Lúka 52; ZŠ, Lipová 229, Mučín

³¹ Súkromná spojená škola, Dolná 48/19, Kremnica organizačná zložka ZŠ, Angyalova ul. 417/314, Kremnica

Zo štatistických údajov škôl, ktoré už viacero rokov vzdelávali žiakov v nultom ročníku vyplynulo, že v školskom roku 2016/2017 dosiahlo primárne vzdelanie z 272 žiakov z MRK 26 %, čo predstavuje 69 žiakov, ktorí absolvovali nultý ročník a neopakovali žiaden z ročníkov primárneho vzdelávania. Úspešne ukončilo 9. ročník a dosiahlo nižšie stredné vzdelanie 14 žiakov z MRK, ktorí začali povinnú školskú dochádzku v nultom ročníku. V aktuálnom školskom roku navštevovalo v kontrolovaných subjektoch 3. ročník 338 žiakov z MRK, z nich 28 %, čo predstavuje 94 žiakov, začalo povinnú školskú dochádzku v nultom ročníku a zatiaľ neopakovalo žiaden z nultého až 3. ročníka.

Zriadenie nultého ročníka vnímali riaditelia škôl a pedagogickí zamestnanci, ktorí mali dlhoročné skúsenosti s edukáciou žiakov zo SZP a z MRK pozitívne. Jeho prínos videli najmä vo vytváraní vhodných edukačných podmienok na úspešné zvládnutie obsahu učiva prvého ročníka. Z ich vyjadrení vyplynulo, že učitelia účinne podporovali rozvíjanie elementárnych komunikačných, grafomotorických zručností i poznávacích procesov žiakov, podporovali osvojovanie základných sebaobslužných činností a hygienických návykov. Učenie sa žiakov v 1. ročníku, ktorí absolvovali nultý ročník, bolo efektívnejšie, ich poznávacie záujmy a aktivita zreteľnejšie. V 1 ZŠ³², ktorá uskutočňovala vzdelávanie v nultom ročníku 13 rokov, zaznamenali nárast počtu žiakov dosahujúcich primárne vzdelávanie bez toho, aby opakovali niektorý z ročníkov a rovnako aj navýšenie počtu žiakov, ktorí úspešne ukončili 9. ročník a dosiahli nižšie stredné vzdelanie.

Vytváranie predpokladov na zabezpečenie rozvíjania sledovaných kľúčových kompetencií žiakov v kontrolovaných predmetoch primárneho a nižšieho stredného vzdelávania

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa boli sledované na **4 637** vyučovacích hodinách predmetov zo vzdelávacích oblastí *jazyk a komunikácia; matematika a práca s informáciami; človek a príroda; človek a spoločnosť; človek a hodnoty; človek a svet práce; umenie a kultúra; zdravie a pohyb*. Celkovo bolo vykonaných **45** hospitácií v nultom ročníku, **2 221** v primárnom vzdelávaní, **55** v špeciálnych triedach a **2 316** na hodinách nižšieho stredného vzdelávania.

V 13 subjektoch dosiahol výchovno-vzdelávací proces **dobrú úroveň**, v **69 priemernú** a v **4 málo vyhovujúcu úroveň**³³ (graf č. 9).

Graf č. 9 Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovni škôl v oblasti priebeh výchovy a vzdelávania

Positívne zistenia v kontrolovaných predmetoch v primárnom a v nižšom strednom vzdelávaní

- uplatňovanie pozitívnej motivácie žiakov
- sprístupňovanie učiva v logickom slede z dôrazom na dodržiavanie didaktických zásad

Negatívne zistenia v kontrolovaných predmetoch v primárnom a v nižšom strednom vzdelávaní

³² ZŠ a gymnázium s VJM – Magyar Tannyelvű Alapiskola és Gimnázium Szepesi, Československej armády 15, Moldava nad Bodvou

³³ ZŠ s MŠ Dolné Orešany 209; Súkromná ZŠ, Magurská 16, Banská Bystrica; ZŠ s MŠ, Jarabina 258; ZŠ, Jastrabie nad Topľou 112

- nízky podiel zadávania úloh na rozvoj vyšších myšlienkových procesov, nesystematické rozvíjanie kritického myslenia žiakov
- nezadávanie úloh smerujúcich k zmysluplnému získavaniu informácií prostredníctvom IKT
- neuplatňovanie foriem kooperatívneho vyučovania
- nedostatočné vytváranie príležitostí na kladenie otázok, na diskusiu a prezentovanie hodnotových postojov žiakov
- v niektorých školách málo vyhovujúca úroveň vyučovacích hodín predmetov telesná /telesná a športová výchova, anglický jazyk, prírodoveda, fyzika, informatika, hudobná výchova

Sledované vyučovacie hodiny boli vedené v príjemnej **pracovnej atmosfére**, ktorú vyučujúci vytvárali vhodnou motiváciou, slovným povzbudzovaním žiakov, rešpektovaním prirodzenej aktivity žiakov najmä mladšieho školského veku a poskytovaním individuálnej pomoci jednotlivcom pri riešení náročnejších úloh. Atmosféru vyučovania v triedach nižšieho stredného vzdelávania ojedinele negatívne ovplyvňovala nie vždy ústretová interakcia učiteľ – žiak alebo žiak – žiak. V činnosti pedagógov prevládali stratégie podporujúce frontálne učenie sa žiakov. Na 73 % hodín boli zadania určené pre žiakov so ZZ primerane náročné, zohľadňovali ich **špecifické vzdelávacie potreby**, na ich riešenie mali poskytnutý dlhší časový limit. V triedach s vyšším počtom žiakov so ZZ alebo zo SZP poskytovali jednotlivcom na viacerých vyučovacích hodinách individuálnu pomoc a doplňujúci výklad aj asistenti učiteľa. Výrazné prispôsobovanie obsahu, formulácie alebo obťažností úloh a činností **rozdielnym učebným štýlom** jednotlivcov, ich schopnostiam a zručnostiam bolo viditeľné na 40 % hodín. **Materiálne prostriedky vyučovacieho procesu** – učebnice, rozmanité učebné texty, rôznorodé učebné pomôcky i špeciálne kompenzačné pomôcky – boli prevažne na vyučovaní účelne využívané, didaktická technika menej efektívne. Vyučujúci takmer na 30 % hodín neformulovali **výchovno-vzdelávacie ciele** tak, aby boli orientované na žiaka, chýbala jednoznačná špecifikácia so zameraním na očakávané výsledky učenia sa žiakov, často absentovalo stanovenie afektívnych cieľov. Premyslené realizovanie záverečnej spätnej väzby, overenie pochopenia a osvojenia nových poznatkov vyplývajúcich zo stanovených cieľov a zároveň plnenia cieľov vyučovacej hodiny absentovalo na 39 % hodín.

Rozvíjanie **poznávacích kompetencií** bolo na väčšine sledovaných hodín zabezpečené sprístupňovaním nových poznatkov na základe aktualizácie už osvojeného učiva v logickom slede s dôrazom na dodržiavanie zásad primeranosti a trvácnosti, vhodne doplnené príkladmi z bežného života, s využitím medzipredmetových vzťahov. Vyskytli sa aj hodiny, ktoré smerovali k participatívnemu, interaktívnemu, zážitkovému učeniu sa žiakov a hodiny, na ktorých prevažovalo pasívne odovzdávanie poznatkov, nižšia variabilita uplatňovaných metód a foriem práce, spoločné riešenie úloh, absentovalo aktívne zapájanie žiakov do činností. Zadania boli prevažne zamerané na zapamätanie, porozumenie a na 85 % hodín mali aplikačný charakter. Žiaci nultého ročníka preukázali schopnosť riešiť jednoduché reprodukčné úlohy (vymenovať, napísať, nakresliť) bez pomoci učiteľa, náročnejšie úlohy len za výraznej pomoci asistenta učiteľa. Vo vyšších ročníkoch vedeli poznatky správne reprodukovať, prípadne prepájať s už osvojenými vedomosťami, korigovať vlastné porozumenie a zadania samostatne riešiť. Len na tretine sledovaných hodín pracovali s problémovými úlohami, ktorých riešenie si vyžadovalo uplatnenie princípu kritického myslenia. V primárnom vzdelávaní bol rozvoj vyšších myšlienkových procesov najmenej podporovaný na hodinách *cudzích jazykov* – 16 % a najviac na hodinách predmetov zo vzdelávacích oblastí *človek a príroda a umenie a kultúra* – 42 %. V nižšom strednom vzdelávaní uplatňovali učitelia úlohy rozvíjajúce kritické myslenie najmenej na hodinách *geografie* – 0 %, *jazyka národnostnej menšiny* – 15 %, *informatiky* – 19 % a najviac na hodinách *občianskej náuky* – 57 % a *etickej výchovy* – 63 %.

Podpora rozvíjania **komunikačných kompetencií** bola pomerne silnou stránkou vyučovania, výrazná na 77 % sledovaných hodín. V nultom ročníku žiaci pochádzajúci z málo podnetného alebo jazykovo zmiešaného prostredia mali z dôvodu oneskoreného vývinu reči, málo rozvinutej slovnej zásoby problémy s tvorbou súvislých odpovedí, preto vyučujúci častejšie zaraďovali činnosti rozvíjajúce ich aktívnu rečovú komunikáciu a základné grafické zručnosti. V špeciálnych triedach boli žiaci menej aktívni, mali komunikačné zábrany, odpovedali jednoslovné aj napriek snahe učiteľov navodzovať verbálny i neverbálny kontakt, klásť stimulujúce otázky. Vyučovanie v bežných triedach v primárnom i nižšom strednom vzdelávaní sa vyznačovalo výraznejším vedením žiakov k aktívnemu verbálnemu vyjadrovaniu a počúvaniu s porozumením, častým zaraďovaním riadeného rozhovoru, vytvorením priestoru na prezentovanie osvojených vedomostí a ojedinele aj hodnotových postojov. Učitelia vyžadovali uplatnenie súvislého, gramaticky správneho spisovného jazyka. K jeho precvičeniu v komunikačných situáciách prispievalo zadávanie otvorených otázok, ktoré vzbudzovali zvedavosť žiakov a podnecovali ich k premýšľaniu. Do aktívnej komunikácie neboli zapojení vždy všetci žiaci, prevažne len tí, ktorí pohotovo reagovali na podnety. Učitelia uplatňovali osvedčené klasické formy práce zamerané na nácvik a osvojenie techniky čítania a počúvania s porozumením. Pri práci so súvislým/nesúvislým textom dokázali žiaci vyhľadať základné informácie a na základe overujúcich otázok porozumieť jeho obsahu. Vyžadovali aplikovanie a dodržiavanie pracovných postupov. Menej často využívali iné rozmanité interaktívne formy práce (aplikačné a interpretačné), ktorými by cielene podporovali rozvíjanie čitateľskej gramotnosti. Žiaci primárneho vzdelávania reagovali na podnety vyučujúcich spontánne, rozumeli pokynom a otázkam, dokázali tvoriť vety, otázky na danú tému a prerozprávať krátky súvislý text. Vo vyšších ročníkoch boli niektorí jednotlivci v komunikácii pasívnejší, takmer na pätine hodín mali problémy s porozumením textu v písomnej alebo auditívnej forme. Často nepoužívali odborné výrazy a symboly v správnom kontexte, niektorí zriedka komunikovali, ich rečové prejavy boli menej rozvinuté. Pri práci s informáciami (reprodukcia textu, orientácia v texte, vysvetľovanie významu slov) pracovali žiaci väčšinou samostatne, ojedinele vyžadovali usmernenie učiteľky. Ich písomné spracovanie úloh bolo na priemernej úrovni. Negatívny dopad na rozvoj ústneho prejavu žiakov malo ojedinelé zadávanie stimulujúcich otázok, neposkytnutie primeraného priestoru na uvažovanie, uspokojenie sa s krátkymi odpoveďami a na väčšine hodín aj nedostatočné zapájanie žiakov do konštruktívnej diskusie.

V kontrolovaných subjektoch boli vytvárané primerané priestorové a materiálno-technické podmienky pre **rozvíjanie digitálnych zručností** žiakov. Prostriedky IKT v edukačnom procese využívali vyučujúci prevažne (28 % hodín) na prezentáciu učiva a žiaci len ojedinele na precvičovanie a utvrdzovanie vedomostí aj napriek tomu, že internet, bezdrôtové zariadenia, pamäťové médiá, virtuálne priestory, navigačné prístroje sú prirodzenou súčasťou ich každodenného života. V ročníkoch primárneho vzdelávania bola práca s IKT intenzívnejšie uplatnená na hodinách predmetov *prvouky, matematiky a jazykového vyučovania*. Žiakov nižšieho stredného vzdelávania viedli učitelia k aktívnej práci s digitálnymi technológiami na hodinách predmetov zo vzdelávacej oblasti *človek a príroda, umenie a kultúra, jazyk a komunikácia* najmä pri vypracovaní referátov, projektov i domácej príprave. Osvojené zručnosti pracovať s interaktívnou tabuľou, s výukovým programom či s internetom mali možnosť žiaci preukázať len na 22 % z celkového počtu sledovaných hodín.

Systematická podpora rozvíjania **občianskych a sociálnych spôsobilostí** vo vyučovaní prevažne chýbala. Vyučujúci na viac ako polovici hodín nevytvárali dostatočný časový priestor na diskusiu, na vyjadrenie hodnotových postojov a názorov o preberaných témach, neponúkali príležitosť riešiť, skúmať a prepájať problém s realitou. Menej často zadávali žiakom hodnotiace otázky na zaujatie stanoviska, k vysloveniu názoru, posúdeniu správnosti/nesprávnosti riešenia zadaní. Žiaci boli motivovaní a vedení k aktívnej občianskej

angažovanosti a k osobnej zodpovednosti prevažne len na hodinách *etickej výchovy a občianskej náuky*. Vo vyučovaní ostatných predmetov často absentovalo definovanie afektívnych cieľov vedúcich k systematickej podpore výchovy k demokratickému občianstvu a k ľudským právam. Z foriem práce preferovali vyučujúci samostatnú a frontálnu prácu, menej často zaradovali činnosti vyžadujúce si participovanie žiakov na riešení spoločných úloh. Prácu vo dvojiciach/timovú prácu v skupinách alebo rôzne formy rovesníckeho vzdelávania neuplatňovali na viac ako polovici hodín. Výchovno-vzdelávaci účinok kooperatívneho vyučovania znižovali viaceré nedostatky v spôsobe jeho organizovania. Činnosť skupín bola často formálna, niektoré tímy nevedeli prezentovať výsledok svojej práce, iba ojedinele dokázali zhodnotiť podiel členov na riešení úloh.

Cielené rozvíjanie **kompetencií k celoživotnému učeniu** sa žiakov rovnako vyučujúci na väčšine hodín dostatočne nepodporovali. Z foriem hodnotenia uprednostňovali priebežné verbálne hodnotenie, ktoré malo motivačný, povzbudzujúci charakter a poskytovalo jednotlivcom okamžitú spätnú väzbu na ich výkon. Klasifikáciu známku uplatňovali zriedka (25 % hodín) a ich slovné hodnotiace výroky pri klasifikovaní nie vždy úplne a objektívne informovali žiakov o úrovni osvojených vedomostí či pokroku. Vytvorenie možností posúdiť úspešnosť vlastnej činnosti alebo činnosti spolužiakov absentovalo na 63 % zo sledovaných hodín v triedach primárneho a rovnako v triedach nižšieho stredného vzdelávania. Žiaci sa nie vždy dokázali stotožniť s rolou hodnotiteľa vlastného učenia alebo hodnotenia výkonu spolužiakov, nevedeli poukázať na silné a slabé stránky, ich hodnotiace výroky boli zväčša málo výpovedné, nerozhodné, neopierali sa o znalosť kritérií a postupov hodnotenia.

Rozvíjanie **pracovných návykov a zručností** sa javilo silnou stránkou edukácie. Učitelia na všetkých predmetoch vyžadovali dodržiavanie stanovených pracovných postupov a dokončenie zadaných úloh v dohodnutom čase. Činnosti zväčša plánovali a organizovali tak, aby mali žiaci v optimálnej miere možnosť rozvíjať, osvojovať si a utvrdzovať správne pracovné návyky a zručnosti. Nižšia odbornosť vyučovania niektorých z predmetov mala vplyv na osvojovanie si týchto zručností. Na niektorých hodinách predmetov *fyzika* (26 %), *biológia* (13 %) a *technika* (32 %) nedostali žiaci príležitosť preukázať svoje návyky a osvojené zručnosti pri manipulácii s konkrétnymi predmetmi, pri práci s učebnými či kompenzačnými pomôckami, pozorovať javy, merať, vykonávať experimenty, riešiť praktické problémy. Takmer na štvrtine sledovaných hodín *fyziky*, *techniky* a polovici hodín *výtvarnej výchovy* ich žiaci nemali dostatočne osvojené.

Stav a úroveň vyučovania kontrolovaných predmetov v nultom ročníku, v primárnom a v nižšom strednom vzdelávaní boli celkovo na priemernej úrovni (graf č. 10).

Graf č. 10 Vytváranie predpokladov na zabezpečenie rozvíjania sledovaných kľúčových kompetencií v kontrolovaných predmetoch v nultom ročníku, v primárnom a v nižšom strednom vzdelávaní

Výrazne pozitívne zistenia

- zapojenie škôl do projektu Teach for all a pôsobenie učiteľov z programu Teach for Slovakia

- rôznorodá ponuka mimoškolskej činnosti, angažovanosť žiakov v školských a mimoškolských aktivitách
- racionálne a bezpečné využívanie priestorov škôl na realizáciu výchovno-vzdelávacej, záujmovej a mimoškolskej činnosti

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

v riadení školy

- vyhotovenie ŠkVP v súlade s princípmi a cieľmi školského zákona (zamerať ciele výchovy a vzdelávania vzhľadom na reálne personálne, priestorové a materiálne-technické podmienky škôl a s ohľadom na sociálne, kultúrne a jazykové špecifiká žiakov; akceptovať poznámky rámcového učebného plánu; rozpracovať učebné osnovy predmetov primárneho a nižšieho stredného vzdelania v súlade so vzdelávacími štandardmi ŠVP a s učebným plánom školy; uvedenie spôsobu realizácie prierezových tém a rozvíjanie zručností žiakov v oblasti finančnej gramotnosti) tak, aby umožňovali v plnom rozsahu a kvalitne realizovať výchovu a vzdelávanie
- realizovanie výkonu štátnej správy v prvom stupni v štátnej škole a rozhodovanie v súkromnej i cirkevnej škole v súlade s platnými právnymi predpismi
- venovanie dostatočnej starostlivosti o vlastnú kvalitu docenením významu autoevalvačných procesov
- zefektívnenie činnosti metodických orgánov; vypracovanie a realizovanie účinného systému riešenia problematiky menej úspešných žiakov vo vzdelávaní; podieľanie sa na profesijnom raste pedagogických zamestnancov
- venovanie dostatočnej pozornosti v oblasti klímy a kultúry vytváraniu priaznivých pozitívnych vzťahov medzi učiteľmi a žiakmi

v podmienkach výchovy a vzdelávania

- zabezpečenie odbornosti vyučovania v nultom ročníku, v špeciálnych triedach, v predmetoch technika/svet práce, informatika/informatická výchova, fyzika, občianska náuka, etická výchova a výchovných predmetov
- zriadenie odborných učební na posilnenie plnenia vzdelávacích štandardov predmetov zo vzdelávacích oblastí človek a svet práce, človek a príroda a zdravie a pohyb
- realizovanie celodenného výchovného systému vytvorením podmienok na realizáciu akceleračných programov na rozvoj poznávacích a mimopoznávacích funkcií žiakov, predĺženie ich pobytu v motivujúcom školskom prostredí a umožnenie zmysluplného trávenia voľného času
- uskutočňovanie pravidelného monitoringu zameraného na odhaľovanie negatívnych javov v správaní žiakov a príznakov šikanovania s cieľom prijímať účinné opatrenia na ich elimináciu a zaistenie vytvárania pocitu istoty a bezpečia u všetkých žiakov
- podporovanie participácie žiakov na tvorbe školského poriadku a pri riešení výchovných problémov spolužiakov prostredníctvom ustanovenia žiackej školskej rady

vo výchovno-vzdelávacom procese

- uplatňovanie pedagogického prístupu orientovaného na rozvoj osobnosti každého žiaka rešpektujúceho odlišnosti socio-kultúrneho prostredia i individuálnych daností a potrieb každého žiaka
- rozvíjanie samostatného, kritického a tvorivého myslenia žiakov, vytváranie priestoru na vyjadrenie vlastného názoru, na slobodnú diskusiu; napomáhanie socializácii a sebaregulácii žiaka

- využívanie zážitkového učenia a osobnej skúsenosti žiakov, ich motivovanie k objavovaniu vlastného potenciálu; vytváranie priestoru na prezentáciu nadobudnutých zručností
- uplatňovanie inovatívnych metód a foriem práce, účinnejšie využívanie IKT

Iné zistenia

- realizovanie edukačného procesu v primárnom vzdelávaní v slovenskom jazyku napriek tomu, že škola³⁴ vo svojom základnom dokumente a rovnako i v zriaďovacej listine deklarovala jazyk ukrajinský ako vyučovací jazyk primárneho vzdelávania; názov školy nebol uvedený v ukrajinskom jazyku
- prejavy priestorovej segregácie žiakov z MRK v ZŠ³⁵ – pri zriaďovaní paralelných tried bolo zistené nerovnomerné percentuálne zastúpenie žiakov v niektorých triedach toho istého ročníka; odčlenenie tried so žiakmi s MRK k vedľajšiemu vchodu do budovy školy; vydávanie obedov v inom čase ako žiakom z majoritnej skupiny
- realizovanie vyučovacieho procesu žiakov z MRK v triedach nultého až 3. ročníka na elokovanom pracovisku ZŠ³⁶ (v blízkosti bydliska žiakov), ktoré nebolo zaradené do siete škôl a školských zariadení v SR
- nezabezpečenie odbornosti vyučovania riaditeľkou školy³⁷ malo negatívny dopad na kvalitu vyučovania a na celkovú úroveň výchovno-vzdelávacieho procesu; z dôvodu umožňovania čerpania dovolenky pedagogickým zamestnancom počas dní školského vyučovania bolo zo 122 vyučovacích hodín 63,11 % neodborne odučených a na 38,52 % hodín boli žiaci spájaní do skupín
- nesúlad medzi názvom školy³⁸ uvedeným v zriaďovacej listine a v sieti škôl a školských zariadení v SR

Závery

Realizovať výchovu a vzdelávanie v súlade s princípmi a s cieľmi školského zákona v plnom rozsahu a kvalitne neumožňovala takmer polovica vyhotovených ŠkVP. Nedostatky, ktoré výrazne znižovali úroveň ich vypracovania súviseli s menej dôsledným vypracovaním učebného plánu a učebných osnov, s nereálne stanovenými cieľmi smerujúcimi k vytvoreniu vhodného edukačného prostredia, ktoré nie vždy akceptovali osobitosti edukácie žiakov zo SZP, z MRK. Učebné plány v pätine škôl v primárnom a v nižšom strednom vzdelávaní nerešpektovali poznámky rámcového učebného plánu alebo neobsahovali vlastné poznámky o organizácii výchovno-vzdelávacieho procesu. Učebné osnovy neboli vyhotovené v súlade s učebným plánom školy, neboli rozpracované na jednotlivé ročníky alebo neboli vyhotovené v súlade s príslušnými vzdelávacími štandardmi. Vo viacerých programoch bola venovaná nižšia pozornosť implementácii cieľov prierezových tém do obsahu vzdelávania a obsah aktuálneho NŠFG bol formálne zapracovaný bez prepojenia na učivo v konkrétnom vyučovacom predmete.

Kontrolované subjekty mali súbory dokumentov, ktoré sa týkali riadenia a procesov výchovy a vzdelávania vypracované. Plán kontinuálneho vzdelávania pedagogických zamestnancov nie vždy zohľadňoval aktuálne potreby škôl. Nižšia účasť pedagógov na vzdelávacích aktivitách mala negatívny vplyv na zvyšovanie ich odbornosti a následne aj na úroveň výchovno-vzdelávacieho procesu. K slabým článkom riadenia patrila činnosť metodických orgánov, ktoré venovali pomerne málo pozornosti plneniu metodickej, kontrolnej a vzdelávacej funkcie

³⁴ ZŠ s MŠ, Jarabina 258

³⁵ ZŠ s MŠ, Pod lesíkom 19, Šarišské Michaľany

³⁶ ZŠ, Krížová Ves 43

³⁷ ZŠ, Sadová 620 Senica

³⁸ ZŠ, časť Cabaj 197, Cabaj – Čápor; ZŠ Gergelya Édesa s VJM – Édes Gergely Alapiskola, Hlavná 359, Modrany

smerujúcej ku skvalitňovaniu procesu výučby a prijímaniu konkrétnych opatrení na zníženie počtu menej úspešných žiakov a nepodieľali sa na internom vzdelávaní pedagogických zamestnancov.

Výkon štátnej správy v prvom stupni v štátnej škole a rozhodovanie v súkromnej i v cirkevnej škole sa prevažne realizovali v súlade s všeobecne záväznými, právnymi a rezortnými predpismi. V pätine ZŠ riaditelia buď nevydali príslušné rozhodnutia alebo ich vydali bez zákonom stanovených náležitostí. Vo vypracovaní a vedení pedagogickej dokumentácie boli takmer v pätine subjektov zaznamenané nedostatky vážnejšieho charakteru. Týkali sa prevažne nekomplexne spracovanej dokumentácie žiakov so ŠVVP, katalógových listov žiakov, protokolov o komisionálnych skúškach. Najslabšou oblasťou riadenia škôl bol vnútorný systém kontroly a hodnotenia. Vedúci pedagogickí zamestnanci v malej miere využívali výsledné zistenia z analýzy výchovno-vzdelávacej činnosti v predchádzajúcom období na skvalitnenie vnútorného kontrolného systému a zefektívnenie práce poradných orgánov. Ich vplyv na skvalitnenie edukácie bol málo účinný. Vyučujúci pri riešení vzdelávacích problémov žiakov často identifikovali nedostatky ale nehľadali príčiny ich vzniku a nenavrhovali spôsoby ich odstraňovania. Viac ako tretina škôl uplatnila niektoré procesy nesúce znaky sebahodnotenia, ktoré však neboli realizované cielene a nemali vývoja schopný dlhodobý charakter. Sebahodnotenie považovala väčšina riaditeľov škôl za užitočný nástroj zvyšovania kvality práce.

Neprejavili však hlbší záujem venovať tejto oblasti viac pozornosti a získavať nové odborné poznatky o realizácii autoevalvačných procesov. Uplatňované systémy riadenia významne vplývali na kvalitu formovania kultúry školy a vytváranie vzájomných korektných vzťahov v kolektívoch pedagógov a medzi učiteľmi a žiakmi. Výsledky z dotazníkov zadaných pedagogickým zamestnancom potvrdili v pätine ZŠ uzavretú klímu s prevládajúcou nedôverou vo vzájomnom vzťahu medzi učiteľmi. Vytváranie pozitívnej klímy vo väčšine subjektov ovplyvňovali menej ústretové vzájomné vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi. Pedagógovia kládli vo výučbe väčší dôraz na osvojovanie vedomostí, menej pozornosti venovali spoznávaniu osobnosti žiakov, ich potrieb a záujmov. Vytváranie priaznivej atmosféry vyučovania bolo oslabené aj nižšou mierou poskytovania príležitosti na vyjadrovanie názorov či návrhov vedúcich k zlepšeniu práce školy a ešte nižšou mierou poskytovania príležitosti na slobodnú diskusiu. Pozitívnym v tejto oblasti sa javilo zapájanie žiakov do rozličných aktivít v čase mimo vyučovania, spolupráca s verejnosťou, rôznymi organizáciami kultúrными a vzdelávacími inštitúciami. Poradenský servis žiakom a ich zákonným zástupcom prostredníctvom komunikácie orientovanej na riešenie vzdelávacích, sociálnych potrieb jednotlivcov a ich profesijných záujmov poskytovali v školách výchovní poradcovia. Menej optimálnym sa javilo poradenstvo zacielené na zisťovanie a najmä na podporovanie školských i profesijných záujmov žiakov; realizovanie funkčného systému riešenia záškoláctva, správania sa žiakov; na venovanie sa riešeniu problematiky menej úspešných žiakov vo vzdelávaní a tiež na informovanie učiteľov o aktuálnych odporúčaníach poradenských zariadení.

Personálne podmienky výchovy a vzdelávania boli vo väčšine subjektov primerane zabezpečené. Riaditelia škôl a ostatní vedúci pedagogickí zamestnanci prevažne spĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon riadiacej funkcie. Ojedinele v školách s vyšším počtom vzdelávaných žiakov zo SZP a z MRK pôsobili aj pedagogickí zamestnanci, ktorí nezískali vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa, alebo ho získali v inom ako požadovanom odbore štúdia. Najnižšiu mieru odbornosti vyučovania dosiahli predmety vzdelávacej oblasti človek a svet práce, ktorých cieľom mala byť príprava žiakov na život a na uplatnenie sa na trhu práce, na formovanie ich životnej a profesijnej orientácie. Niekde neodborné vyučovanie predmetov informatika/informatická výchova oslabovalo vzdelávanie smerujúce k rozvíjaniu digitálnych kompetencií žiakov potrebných na život a prácu v ére

rýchlych digitálnych zmien. Taktiež nízka miera odbornosti vyučovania predmetov občianska náuka a etická výchova oslabovala formovanie a rozvoj sociálneho a občianskeho vedomia, zručnosti a nadobúdanie spôsobilostí, ktoré umožňovali žiakom orientovať sa v sociálnej realite, otvárať cestu k sebaopoznávaniu, k poznávaniu a k pochopeniu vlastného konania i konania druhých ľudí v kontexte rôznych životných situácií. S cieľom zabezpečenia rovnakého prístupu ku kvalitnému vzdelávaniu všetkých žiakov, zlepšenia ich výchovno-vzdelávacích výsledkov sa 4 subjekty zapojili do projektu Teach for Slovakia. Učiteľia z daného projektu svojím zodpovedným prístupom pozitívne ovplyvňovali výchovno-vzdelávací proces na oboch stupňoch vzdelávania, pomáhali žiakom zo sociálne málo podnetného prostredia preklenúť vzdelávacie bariéry a dosiahnuť vyššiu úspešnosť vo vzdelávaní. Nie všetky kontrolované školy disponovali primeranými základnými učebnými priestormi a bezbariérovou úpravou. Takmer v polovici z nich absentovali najmä odborné učebne na vyučovanie prírodovedných predmetov a predmetov zo vzdelávacej oblasti človek a svet práce alebo chýbali telocvične, čo malo negatívny dopad na rozvíjanie praktických zručností žiakov a plnenie príslušných učebných osnov. Výstavbou modulových škôl sa v 4 ZŠ skvalitnili priestorové podmienky výchovy a vzdelávania a odstránilo sa zmenové vyučovanie. Vybavenie kontrolovaných subjektov materiálnymi prostriedkami vyučovacieho procesu bolo primerané, vrátane didaktickej techniky a IKT. V tretine škôl absentovali niektoré učebnice pre prvý a druhý stupeň ojedinele aj učebnice pre žiakov v špeciálnych triedach. Z učebných pomôcok chýbali najčastejšie pomôcky pre prírodovedné predmety, a kompenzačné pomôcky pre začlenených žiakov a žiakov s mentálnym postihnutím, čo negatívne ovplyvňovalo poskytovanie účinnej podpory a zohľadňovanie ich znevýhodnenia. Vytváranie primeraných podmienok bezpečnosti a ochrany zdravia aktérov vzdelávania bolo zaistené prostredníctvom školského poriadku spracovaného v súlade so školským zákonom a vydaného po prerokovaní v pedagogickej rade i v rade školy. Slabou stránkou ochrany žiakov pred sociálno-patologickými javmi vo viac ako tretine škôl bola absencia monitorovania zmien v správaní žiakov alebo absencia odhaľovania príznakov šikanovania či iných negatívnych prejavov. Z dotazníkov zadaných žiakom vyplynulo, že sa šikanovanie v školách v rôznych podobách vyskytovalo. Viac ako tretina žiakov bola jeden alebo viackrát svedkom šikanovania a takmer pätina žiakov bola obeťou šikanovania. Negatívnym sa v tejto oblasti javilo zistenie, že pedagogickí zamestnanci škôl nezapájali do riešenia výchovných problémov kolektívy tried a nezainteresovali do ich riešenia členov žiackych školských rád. V dôsledku neustanovenia žiackej školskej rady vo viac ako v polovici plnoorganizovaných škôl bola zaznamenaná nízka angažovanosť žiakov podieľať sa na tvorbe školských poriadkov a na riešení konfliktov medzi spolužiakmi. Menej pozornosti venovali učiteľia podpore občianskej participácie, výchove a vzdelávaniu k aktívnemu občianstvu, kritickému mysleniu a medzi ľudskej empatii, aktívnemu prístupu a podpore dôležitosti zapájania sa žiakov do vecí verejných. V tretine škôl nedostatky zistené v organizácii výchovno-vzdelávacieho procesu, v dodržaní dĺžky/zaradenia prestávok či počtu vyučovacích hodín v jednom slede mali pomerne negatívny dopad na základné fyziologické, psychické a hygienické potreby žiakov.

Z priameho pozorovania edukácie vyplynulo, že na viac ako polovici hodín vytvárali učiteľia prevažne vhodné pracovné podmienky pre všetkých žiakov. Osobitnú pozornosť venovali predovšetkým začleneným žiakom, zriedkavo optimalizovali učebnú záťaž s ohľadom na individuálne rozdiely v štýle práce intaktných žiakov. Výrazne podporovali rozvíjanie komunikačných kompetencií prostredníctvom zaraďovania riadeného rozhovoru, podnecovania žiakov k aktívnemu vyjadrovaniu sa a k získavaniu základných informácií pri práci s textom. Rozvoj verbálneho prejavu nie vždy pozitívne podporovalo zadávanie reproduktívnych a faktografických otázok, ktoré neposkytli žiakom príležitosť diskutovať. Učiteľia nevytvárali primeraný časový priestor jednotlivcom na uvažovanie a často

sa uspokojili s ich krátkou odpoveďou. Zriedkavé bolo zadávanie problémových, divergentných, tvorivých úloh stimulujúcich rozvíjanie metakognitívnych procesov. Na niektorých sledovaných hodinách sa pozitívnym javilo využívanie modifikácie interaktívnych metód, ktoré smerovali k participatívnemu, zážitkovému učeniu sa, boli založené na skúsenostiach žiakov a zároveň prepojené so životom. Pedagógovia ich uplatnením prispievali k zvýšeniu záujmu žiakov o vyučovanie, k ich aktívnej účasti na získavaní nových informácií. Vyučujúci posilňovali sebavedomie žiakov hlavne formou verbálnej/neverbálnej pochvaly. V menšej miere poskytovali na ich výkony spätnú väzbu, v prípade neúspechu nehľadali so žiakmi cesty k zlepšeniu. Nedostatočné vytváranie priestoru na sebahodnotenie a hodnotenie výkonov spolužiakov oslabovalo procesy rozvíjania kompetencií k celoživotnému učeniu sa. Systematickej podpore občianskych a sociálnych kompetencií bránilo časté zaraďovanie frontálnej práce a menej skupinovej práce či partnerského učenia sa žiakov. Na získavanie a uplatňovanie základných sociálnych zručností prejavujúcich sa prezentovaním názorov, postojov, pocitov a vzájomným rešpektovaním vytvárali vyučujúci relatívne málo príležitostí. V edukačnom procese zaostávalo aj rozvíjanie kompetencií žiakov v oblasti práce s digitálnymi technológiami, aj napriek tomu, že školy disponovali ich dostatočným množstvom. Osvojené zručnosti v tejto oblasti mali možnosť žiaci preukázať iba na pätine vyučovacích hodín. Dodržiavanie správnych postupov pri rozvíjaní pracovných návykov a zručností bolo pozitívnou stránkou výchovno-vzdelávacieho procesu. Pedagógovia pri rôznych činnostiach rozvíjali a upevňovali pracovné návyky žiakov, viedli ich k dodržiavaniu algoritmov pri riešení úloh, v menšej miere ich učili spracovať informácie a dodržať stanovený limit pre vyriešenie zadaných úloh.

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Podľa závažnosti zistených nedostatkov a porušení všeobecne záväzných právnych a rezortných predpisov uplatnila Štátna školská inšpekcia voči vedúcim pedagogickým zamestnancom kontrolovaných subjektov odporúčania, uložila opatrenia a uložila povinnosť prijať konkrétne opatrenia na ich odstránenie. Zriaďovatelia 10 škôl boli upozornení na závažné skutočnosti, ktoré súviseli s neplnením kvalifikačných predpokladov a osobitných kvalifikačných požiadaviek na výkon riadiacej funkcie vedúceho pedagogického zamestnanca; s nezabezpečením odbornosti vyučovania; s nezabezpečením povinného materiálno-technického vybavenia telocvične príslušným telocvičným náradím; so zisteným nesúlalom školského vzdelávacieho programu so štátnym vzdelávacím programom; so zriadením elokovaného pracoviska ZŠ bez rozhodnutia o zmene v sieti škôl a školských zariadení v SR vydaného MŠVVaŠ SR; s neefektívnym vynakladaním finančných prostriedkov na lyžiarsky výcvikový kurz žiakov. Oddelenie hygieny detí a mládeže Regionálneho úradu verejného zdravotníctva bolo upozornené na skutočnosť, že v 1 ZŠ sa výučba žiakov nultého ročníka uskutočňovala v nevyhovujúcich priestoroch školy a žiakov druhého stupňa v nevyhovujúcich prenajatých priestoroch. MŠVVaŠ SR bolo zaslané oznámenie o nižšom ako 70 % zabezpečení odbornosti vyučovania v 3 ZŠ.

Odporúčania, podnety a upozornenia

Riaditeľom škôl

- venovať pozornosť dôslednému vyhotoveniu ŠkVP; stanoveniu cieľov výchovy a vzdelávania v súlade s reálnymi personálnymi, priestorovými a materiálno-technickými podmienkami školy a s ohľadom na sociálne, kultúrne a jazykové špecifiká žiakov; spracovaniu učebných plánov a rozpracovaniu učebných osnov v súlade s príslušnými vzdelávacími štandardami
- zabezpečiť objektivnosť hodnotenia a klasifikácie žiakov dodržiavaním stanovených kritérií a vypracovaním komplexných interných kritérií

- implementovať požiadavky NŠFG do edukácie s cieľom rozširovania vedomostného potenciálu žiakov v oblasti finančnej gramotnosti a ich prepájania s reálnymi praktickými situáciami
- sledovať formy a spôsoby vzdelávania žiakov, ktorí absolvovali nultý ročník vo vyšších ročníkoch a ich integráciu, zaraďovanie do bežných tried hlavného vzdelávacieho prúdu
- zaistiť vyučovanie v nultom ročníku, v špeciálnych triedach a v predmetoch technika/svet práce, informatika/informatická výchova, hudobná a výtvarná výchova, výchova umením pedagogickými zamestnancami spĺňajúcimi kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky
- podporovať a realizovať autoevalváciu školy v záujme skvalitňovania procesov výchovy a vzdelávania
- sfunkčniť systém vnútornej školskej kontroly; zamerať kontrolnú činnosť na systematické monitorovanie kvality edukácie, na uplatňovanie inovatívnych, metakognitívnych stratégií učenia sa žiakov; zovšeobecňovať kontrolné zistenia, prijímať opatrenia a pravidelne kontrolovať ich plnenie
- posilniť kontrolnú funkciu metodických orgánov so zreteľom na zvyšovanie kvality výchovno-vzdelávacieho procesu; prijímať konkrétne opatrenia na zníženie počtu menej úspešných žiakov vo vzdelávaní, motivovať a viesť ich k zmene postojov k učeniu
- zamerať pozornosť na zlepšovanie vzájomných vzťahov medzi učiteľmi a žiakmi i medzi žiakmi
- vykonávať efektívny monitoring odhaľovania negatívnych javov v správaní sa žiakov a príznakov šikanovania, odhaľovať zdroje sociálno-patologických javov a uplatňovať účinné prostriedky na oslabenie ich vplyvu
- vychádzať pri tvorbe plánu kontinuálneho vzdelávania z reálnej analýzy potrieb školy; podporovať interné vzdelávanie pedagógov v rámci metodických orgánov
- vytvárať podmienky pre poskytovanie celodenného výchovného systému žiakom zo SZP a z MRK
- riešiť v spolupráci so zriaďovateľom zabezpečenie povinných priestorových a materiálno-technických podmienok škôl

Zriaďovateľom

- menovať do funkcie vedúcich pedagogických zamestnancov spĺňajúcich zákonom stanovené požiadavky na výkon riadiacej funkcie; vyvodiť personálne dôsledky u riaditeľov škôl, ktorí neabsolvovali funkčné alebo funkčné inovačné vzdelávanie v zákonom stanovenej lehote
- spolupracovať s riaditeľmi škôl
  - pri riešení nevyhovujúcich priestorových podmienok a pri zabezpečovaní povinného priestorového a materiálno-technického vybavenia škôl
  - pri budovaní bezbariérového vstupu a ďalších priestorov škôl s ohľadom na zdravotné znevýhodnenie žiakov

Metodicko-pedagogickému centru

- zamerať ponuku kontinuálneho vzdelávania na oblasti:
  - zefektívnenia práce metodických orgánov
  - kontrolného systému s dôrazom na kontrolu a monitorovanie úrovne výchovno-vzdelávacej činnosti poskytovaním objektívnej spätnej väzby s konkretizáciou reálnych opatrení
  - realizácie autoevalvačných procesov školy zacielenej na zlepšenie procesov výchovy a vzdelávania

- uplatňovania inovácií vo výchovno-vzdelávacom procese smerujúcich k širšej variabilite vyučovacieho obsahu s dôrazom na diferenciaciu úloh vo vzťahu k rozdielnym učebným štýlom a zručnostiam, na rešpektovanie individuálnych špeciálnych potrieb, vyšších myšlienkových procesov a hodnotiacich zručností žiakov

Štátnemu pedagogickému ústavu

- cielene vytvárať v jednotlivých predmetoch didaktický materiál pre výučbu a poskytovať databázy rozmanitých úloh zameraných na rozvoj vyšších kognitívnych úrovní žiakov

Ministerstvu školstva vedy, výskumu a športu SR

- prijať systémové opatrenia, ktoré by školám vzdelávajúcim žiakov z MRK/zo SZP vytvorili primerané podmienky pre úpravu ŠVP (RUP, vzdelávacie štandardy) tak, aby v edukácii umožnili týmto žiakom plniť požiadavky na dosiahnutie istej miery kľúčových kompetencií
- vytvárať podmienky k zlepšovaniu prístupu znevýhodnených skupín žiakov k vzdelávaniu s cieľom zvýšiť rovnosť šancí na kvalitné vzdelávanie všetkých žiakov – finančne zabezpečiť celodennú výchovnú starostlivosť, individuálne vzdelávanie, doučovanie v čase mimo vyučovania pre žiakov primárneho a rovnako nižšieho stredného vzdelávania
- vytvárať školám primerané podmienky (finančné zabezpečenie) pre pôsobenie inkluzívnych tímov
- upraviť podmienky plnenia povinnej školskej dochádzky – nepovažovať nultý ročník za prvý rok plnenia povinnej školskej dochádzky
- zamedziť opakovaniu nultého ročníka úpravou podmienok hodnotenia a klasifikácie žiakov